

УДК 621.038

В.Б. Чередниченко

Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ, Суми

ЕЛЕКТРОННИЙ ЦИФРОВИЙ ПІДПИС У ПРАВОВОМУ ПОЛІ УКРАЇНИ

Вступ

У теперішній час все більше розповсюджується обмін так званими „електронними документами”, які захищені „електронним цифровим підписом” (ЕЦП) та мають юридичну силу паперових документів, засвідчених особистим підписом та печаткою. У сфері використання „електронних документів” має місце унікальна ситуація – технічно коректне застосування легальних програмних засобів ЕЦП може досягти мети тільки при дотриманні вимог низки законодавчих актів та інших нормативно – правових документів [1, 2]. Звичайно предметом досліджень у галузі ЕЦП є науково-технічні аспекти, а правові засади привертають менше уваги науковців. Метою даної роботи є розгляд законодавчих та інших нормативних актів України, які визначають організаційні принципи використання цифрового підпису у нашій державі.

Основний матеріал

Огляд міжнародних нормативних актів про цифровий підпис. Зважаючи на розповсюдженість міждержавного використання цифрового підпису, Організацією Об'єднаних Націй були прийняті нормативні документи міжнародного рівня, які регламентують розробку та застосування засобів ЕЦП. Основними актами є: Типовий закон Комісії ООН по праву та міжнародній торгівлі (ЮНСІТРАЛ) «Про електронну торгівлю» від 1996 р., Типовий закон ЮНСІТРАЛ «Про електронні підписи» від 2001 р., регіональна *Директива Європейського Парламенту та Ради Європейського співтовариства від 13.12.1999р. "Про систему електронних підписів, що застосовуються в межах Співтовариства"*. Логічно завершує серію міжнародних актів щодо врегулювання питань цифрового підпису Конвенція ООН „Про використання електронних повідомлень у міжнародних договорах” 2005 р. Ця Конвенція після підписання державами підлягає ратифікації, а документи про її прийняття здаються Генеральному секретарю ООН. Це перший міжнародний документ про цифровий підпис, дія якого має зобов'язальний характер на територіях держав, що її підписали.

У цих документах сформульовано узгоджені міжнародною спільнотою організаційно-правові принципи щодо використання електронних підписів, як засобу забезпечення рівнозначності паперової документації і комп'ютеризованої інформації [3].

Електронний цифровий підпис у правовому полі України. Перший нормативний акт щодо ЕЦП прийнято в Україні у 2002 р. – це стандарт ДСТУ 4145-2002 "Інформаційні технології. Криптографічний захист інформації. Цифровий підпис, що ґрунтується на еліптичних кривих. Формування та пере-

віряння" [4] В Україні також діє міждержавний стандарт ГОСТ 34.310-95 "Информационная технология. Процедура выработки и проверки цифровой подписи на базе асимметричного криптографического алгоритма". Усі програмні або апаратні засоби ЕЦП (власної розробки чи закуплені) повинні відповідати технічним вимогам цих стандартів.

Також у нашій державі прийнято два закони: "Про електронні документи та електронний документообіг" 2003 року № 851-IV, та "Про електронний цифровий підпис" 2003 року № 852-IV [5]. Згідно цих законів, ЕЦП за правовим статусом прирівнюється до власноручного підпису (печатки) у разі, якщо: електронний цифровий підпис підтверджено з використанням посиленого сертифіката ключа за допомогою надійних засобів цифрового підпису; під час перевірки використовувався посилений сертифікат ключа, чинний на момент накладення електронного цифрового підпису; особистий ключ підписувача відповідає відкритому ключу, зазначеному у сертифікаті. Законами встановлено, що Національна система електронного цифрового підпису складається з наступних суб'єктів.

Центральний засвідчувальний орган (ЦЗО) веде акредитацію центрів сертифікації ключів; формує і видає посилені сертифікати ключів засвідчувальним центрам та центрам сертифікації ключів; блокує, скасовує та поновлює посилені сертифікати ключів; веде електронні реєстри чинних, блокованих та скасованих посилені сертифікатів ключів; забезпечує цілодобово доступ до відповідних електронних реєстрів через загальнодоступні телекомунікаційні канали, тощо. Ці функції виконує Державний департамент з питань зв'язку та інформатизації Міністерства транспорту та зв'язку України (<http://www.czo.gov.ua>). Окрім того, Кабінет Міністрів України за необхідності визначає засвідчувальний центр (з повноваженнями центрального засвідчувального органу) для центрального органу виконавчої влади та інших державних органів, які надають послуги електронного цифрового підпису цим органам і підпорядкованим ним підприємствам, установам та організаціям.

Контролюючий орган – це центральний орган виконавчої влади у сфері криптографічного захисту інформації (Адміністрація Держспецзв'язку), уповноважений перевіряти дотримання вимог Закону "Про електронний цифровий підпис" центральним засвідчувальним органом, засвідчувальними центрами та центрами сертифікації ключів (<http://www.dstszi.gov.ua>).

Центр сертифікації ключів (далі – ЦСК) безпосередньо надає послуги ЕЦП. Ним може бути юридична чи фізична особа – суб'єкт підприємницької

діяльності. Можуть функціонувати два типи ЦСК - центр сертифікації ключів й акредитований центр сертифікації ключів. Останній ЦСК повинен пройти добровільну процедуру акредитації на здатність обслуговування посиленних сертифікатів, та використовує лише надійні засоби ЕЦП, які мають сертифікат відповідності за результатами державної експертизи в сфері криптографічного захисту інформації.

Функціонування ЕЦП в Україні організовано наступним чином. Фізична або юридична особа, яка бажає стати учасником системи ЕЦП (підписувач), звертається у ЦСК. Він здійснює ідентифікацію заявника, формування для нього сертифікату, розміщення останнього до бази даних дійсних сертифікатів ЦСК. Тепер підписувач при створенні електронного документу має можливість додавати до нього власний ЕЦП. Отримувач, одержавши підписане повідомлення, звертається по каналах зв'язку до бази даних про сертифікати та перевіряє статус сертифікату (чинний, заблокований, скасований).

Для втілення у практику вищезазначених законів Кабінетом Міністрів України протягом 2004 року прийнято ряд постанов, серед яких: „Про затвердження Порядку засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу” (2004 р. № 680), „Про затвердження Порядку акредитації центру сертифікації ключів” (2004 р. № 903), „Про затвердження Положення про центральний засвідчувальний орган” (2004 р. №1451), „Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності” (2004 р. №1452), „Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади” (№1453 2004 р.) [4]. Зміст цих постанов видно з їхніх назв, а детальний аналіз врегульованих у них питань виходить за рамки даної роботи.

Перший центр сертифікації ключів було зареєстровано в Україні 16.01.2006 р., а на 30.03.2009 р. діє 10 акредитованих центрів, кожен з них має кілька регіональних представництв. Також функціонують 9 неакредитованих ЦСК.

Обслуговування сертифікатів відкритих ключів акредитованих ЦСК здійснює технологічний центр ЦЗО, створений на базі Державного підприємства "Державний центр інформаційних ресурсів України".

Висновок

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що в Україні існує законодавча база ЕЦП, створена Національна система електронного цифрового підпису та функціонують органи, які надають користувачам послуги ЕЦП.

Список літератури

1. *Типовий закон «Про електронні підписи» Комісії ООН по праву та міжнародній торгівлі (ЮНСІТРАЛ). – 2001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.uncitral.org/uncitral/ru/>.*
2. *Конвенція Організації Об'єднаних Націй „Об использовании электронных сообщений в международных договорах”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ifap.ru/pr/2005/051128aa.htm>.*
3. *Чередниченко В.Б. Електронний цифровий підпис – міжнародні правові аспекти / В.Б. Чередниченко // Електроніка та системи управління. – К.: Київський національний авіаційний університет, 2008. – № 3 (17). – С. 5-8.*
4. *ДСТУ 4145-2002 "Криптографічний захист інформації. Цифровий підпис, що ґрунтується на еліптичних кривих. Формування та перевіряння" Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики. – 28.12.2002. – № 31. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dssu.gov.ua>.*
5. *Сайт Верховної Ради України „Законодавство”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rada.gov.ua>.*